

20. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto valinnanvapauden ulkopuolella

Esityksen 13 §:ssä ehdotetaan, että oikeus valita maakunnan liikelaitos ja sen palveluyksikkö ei koske terveydenhuoltolain 17 §:ssä säädettyä opiskeluterveydenhuoltoa. SAMOK pitää tätä kirjausta erinomaisena.

Aiemmin tehdyissä selvityksissä (esim. STM 2015:44) todetaan, että opiskeluterveydenhuollon erityisluonteen vuoksi on perusteltua, että korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuotanto olisi valtakunnallista ja opiskeluterveydenhuoltoon erikoistunutta. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriössä toimivalle *Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut sotessa* -työryhmälle valmisteltujen asiantuntijaselvitysten (Floréen, Kunttu & Seilo 2017) perusteella opiskeluterveydenhuollon palvelujen on oltava valinnanvapauden ulkopuolella, jotta toimiva opiskeluterveydenhuollon kokonaisuus voidaan toteuttaa.

Opiskeluterveydenhuollon päätehtävä on opiskelukyvyyn - eli opiskelijoiden työkyvyyn - tukeminen. Tämä edellyttää paitsi opiskelijan kohtaamista, myös opiskeluympäristön riittävää tuntemusta. Opiskeluterveydenhuolto on kokonaisuus, johon kuuluu opiskeluyhteisön terveellisyys ja turvallisuuden edistäminen, ongelmien ennaltaehkäisy ja terveyden edistäminen sekä sairauksien hoito. Pysyvälle opiskeluterveydenhuollon henkilöstölle syntyy käsitys siitä, mitkä ovat juuri kyseisen oppilaitoksen, yksikön tai tiedekunnan vahvuudet ja haasteet opiskelijoiden opiskelukyvyyn näkökulmasta.

Mikäli opiskeluterveydenhuolto olisi valinnanvapauden piirissä, riskiksi muodostuisi se, että opiskelija ei silloin saisi hoitoa terveydenhuollon ammattihenkilöiltä, joilla on asiantuntemus nuoruuteen kehitysvaiheena sekä opiskeluun elämänvaiheena liittyvistä terveyteen vaikuttavista tekijöistä. Hoitoa antavat työntekijät eivät tuntisi yksittäisen opiskelijan opiskelu- alan ja opiskelun terveysriskejä, joita ei siten voitaisi johdonmukaisella tavalla huomioida opiskelijan terveysongelman arvioinnissa ja hoidossa. Opiskelijan opiskelukykyyn vaikuttavia terveysongelmia hoitaisivat työntekijät, joilla ei olisi opiskelukykyyn vaikuttavien tekijöiden ymmärrystä ja opiskeluympäristön ja -yhteisön tuntemusta, eikä tukea. Kun oppilaitoksessa heräisi huoli yksittäisen opiskelijan hyvinvoinnista ja terveydentilasta, oikean terveydenhuollon yhteistyökumppanin tavoittaminen vaikeutuisi ja opiskelijan asian eteenpäin vieminen hidastuisi ja uhkaisi opiskelijan terveyttä sekä opiskelukykyä.

SAMOK katsookin, että opiskeluterveydenhuollon jättäminen valinnanvapauden ulkopuolelle on ensiarvoisen tärkeää, sillä erillinen opiskeluterveydenhuollon kokonaisuus varmistaa sen, että opiskelijat astuvat työelämään paitsi osaavina, myös työkykyisinä.

Vaikutusarviosta

Ehdotuksen vaikutusarviossa todetaan, että *mikäli Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS) jatkossa palvelee sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluopiskelijoita, saisi tätä*

kautta palveluja yhteensä noin 250 000 opiskelijaa. YTHS:n toimintamenot kasvavat tällöin noin 80 miljoonaa euroon ja tästä summasta maakuntien järjestämien palvelujen kanssa päällekkäistä voidaan karkean arvion mukaan olettaa olevan noin 40 miljoonaa euroa. YTHS:n toimintamenot eivät ole maakuntien järjestämien palvelujen kanssa täysin päällekkäisiä opiskeluterveydenhuollon erityistehtävien vuoksi.

SAMOKin mielestä arvio YTHS:n ja maakunnan järjestämien palveluiden päällekkäisyydestä on liian karkea eikä se juurikaan kuvaa todellisuutta. Tämä johtunee siitä, että opiskeluterveydenhuollon erikoistehtävät on arvioitu liian suppeasti ja pinnallisesti.

Ensinnäkin, terveydenhuoltolain 17 § mukaisista yhteisöllistä työtä ei tuoteta muualla kuin opiskeluterveydenhuollossa. Lisäksi on huomattava, että opiskeluterveydenhuolto on kokonaisuus, jonka osa-alueet ovat kiinteästi sidoksissa toisiinsa. Yhteisöihin kohdistuva työ, jossa keskeistä on tiivis toimijaverkosto opiskeluterveydenhuollon, oppilaitosten, opiskelijajärjestöjen ja muiden opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavien tahojen kanssa, on tiiviissä vuorovaikutuksessa terveystarkastuksissa ja sairausvastaanotoilla tehtävään työhön. Pysyväälle opiskeluterveydenhuollon henkilöstölle syntyy käsitys siitä, mitkä ovat juuri kyseisen oppilaitoksen tai yksikön vahvuudet ja haasteet opiskelijoiden opiskelukyvyyn näkökulmasta.

Vaikka terveydenhuoltolain 17 §:n kaltaisia palveluja tuotetaan nimellisesti myös muualla terveyskeskuksessa, eivät ne kuitenkaan muualla tuotettuina vastaa terveydenhuoltolain edellyttämää erityistä opiskeluterveydenhuoltoa. Opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksissa sekä sairausvastaanotokäynneillä saadaan arvokasta yksittäisen opiskelijan kokemusta ja tietoa yhteisöllisen työn tueksi. Vastaavasti yhteisöllinen työ antaa tietoa yksilön kohtaamisessa hänen opiskeluympäristöstään. Näin voidaan esimerkiksi huomioida alakohtaisia riskitekijöitä ja altisteita sekä kolmen vuoden välein tehtävissä opiskeluympäristön tarkastuksissa, yksilöiden terveystarkastuksissa että sairaanhoidollisilla käynneillä (esim. automaalariopiskelija, jolla hengenahdistusta, raskaana olevan eläinlääketieteen opiskelijan tartuntariskit, mielenterveysongelmista kärsivä terveydenhuollon opiskelija jne). Opiskeluterveydenhuollolla on näin ollen vahvaa ja tarvittavaa osaamista koulutuksen alakohtaisten riskien arviointiin ja opiskelijaohjaukseen.

Yksilövastaanotoilla saadaan myös kuva siitä, minkälaisia ovat opiskelijoiden tiedontarpeet, kokemukset opiskeluilmapiiiristä ja opiskelijayhteisöjen toiminnasta. Näin osataan tuottaa tarvittavia tietosisältöjä terveystietoon ja vaikuttaa yhteisöihin.

Opiskeluterveydenhuollolle kertyy laaja-alaisen toiminnan kautta korvaamatonta tietoa niin yksilöiden, kuin opiskeluryhmien ja -yhteisöjen hyvinvoinnista, jota voidaan hyödyntää sekä opiskeluterveydenhuollon että oppilaitosten toiminnan suunnittelussa. Pysyväälle opiskeluterveydenhuollon henkilöstölle syntyy käsitys siitä, mitkä ovat juuri kyseisen oppilaitoksen, yksikön tai tiedekunnan vahvuudet ja haasteet opiskelijoiden opiskelukyvyyn näkökulmasta.

Yksittäisen opiskelijan opiskelukyvyyn arviointiin ja tukemiseen voi olla osaamista vain sellaisella terveydenhuollon ammattihenkilöllä, joka tuntee opiskelijaan liittyvän oppilaitoksen terveellisyys- ja turvallisuusolosuhteet ja opintoalan vaatimukset. Liikelaitoksen tai

sote-keskuksen mielenterveyspalvelut eivät pysty ylläpitämään riittävää opiskelun vaatimusten, opiskeluympäristön ja opetustoiminnan tuntemusta. Oppilaitosten ja opiskeluterveydenhuollon välinen yhteistyö lainsäädännön toimeenpanemiseksi on välttämätöntä, jotta tulevaisuuden ammatillaiset eivät ole riski lasten, nuorten, liikenteen tai potilaiden turvallisuudelle.

Kuten edellä esitetyistä esimerkeistä voidaan päätellä, YTHS:n järjestämän opiskeluterveydenhuollon palvelut ovat päällekkäisiä maakunnan järjestämien palveluiden kanssa vain nimellisesti. Karkea arvio 40 miljoonan euron päällekkäisistä menoista ei siis pidä paikkaansa, sillä opiskeluterveydenhuollon erityistehtävät ovat huomattavasti laajemmat, kuin vaikutusarviossa oletetaan. Kun opiskeluterveydenhuollon erityistehtäviä tarkastellaan perusteellisesti, päällekkäisiä palveluita ei itse asiassa juurikaan ole. On myös huomattava, kuten esityksen vaikutusarviossakin todetaan, että mikäli opiskelijaterveydenhuollossa tällaista päällekkäistä käyttöä esiintyy, on se mahdollista ottaa huomioon korvausjärjestelmässä. Opiskelijat myös osallistuvat itse YTHS:n palveluiden rahoitukseen. Opiskelijarahoituksen osuus on n. 23 % YTHS:n kokonaisbudjetista.

Lisäksi SAMOK huomauttaa, että YTHS:n palveluiden laajentaminen koskemaan myös ammattikorkeakouluopiskelijoita on ehdoton ja kiistämätön parannus kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta, kun ensi kertaa sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluopiskelijat ovat saman opiskeluterveydenhuollon palvelujärjestelmän piirissä. SAMOK kannattaaakin lämpimästi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon yhdenvertaistamista.